

THÔNG TIN THỐNG KÊ KINH TẾ-XÃ HỘI HÀNG THÁNG

TS. Trần Kim Đồng

Vụ trưởng Vụ Tổng hợp và Thông tin

Để đáp ứng yêu cầu ngày càng tăng về số lượng và càng cao về chất lượng các thông tin thống kê của các đối tượng dùng tin trong nước và quốc tế, Ngành Thống kê đang đẩy mạnh tiến trình đổi mới phương pháp nghiệp vụ và công tác chuyên môn, trong đó có việc nghiên cứu cải tiến phương pháp thu thập thông tin thống kê kinh tế-xã hội hàng tháng phục vụ công tác báo cáo ước tính tháng, quý, 6 tháng, 9 tháng và cả năm của Tổng cục Thống kê và của các Cục Thống kê 61 tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương (Dưới đây gọi tắt là báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng).

Đây là một trong những vấn đề lớn và bức xúc, đang đòi hỏi Ngành Thống kê phải nhanh chóng hoàn thiện cả về lý luận cũng như hoạt động thực tiễn vì báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng là một trong những sản phẩm thông tin thống kê quan trọng nhất của Ngành Thống kê nói chung và của Tổng cục Thống kê nói riêng nhưng đến nay phương pháp thu thập, xử lý, tổng hợp và phổ biến các báo cáo hàng tháng này vẫn chưa được nghiên cứu một cách khoa học cho phù hợp với thực tiễn. Nền kinh tế nước ta đã qua 17 năm đổi mới, đặc điểm kinh tế-xã hội đất nước đã có nhiều biến đổi khác xa so với thời kỳ kế hoạch hoá tập trung và bao cấp trước đây, nhưng việc biên soạn báo cáo hàng tháng của Tổng cục Thống kê vẫn áp dụng công nghệ truyền thống là sử dụng những thông tin được thu thập qua

các báo cáo tổng hợp mà các Vụ Thống kê chuyên ngành tổng hợp được từ các báo cáo tổng hợp của các Cục Thống kê và báo cáo tổng hợp của các Bộ ngành; các phương pháp thu thập thông tin khác, nhất là phương pháp thu thập thông tin qua điều tra thống kê thì hầu như chưa được vận dụng. Chính vì vậy, chất lượng các báo cáo tình hình kinh tế-xã hội của Tổng cục Thống kê những năm gần đây tuy đã được nâng lên nhưng nhìn chung vẫn còn nhiều hạn chế và bất cập và do vậy báo cáo này chưa trở thành tài liệu chính thức trong các phiên họp Chính phủ.

Trên ý nghĩa đó mà xét thì việc nghiên cứu cải tiến phương pháp thu thập thông tin phục vụ việc biên soạn báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng của Tổng cục Thống kê là một trong những vấn đề lớn và bức xúc, đòi hỏi sự nỗ lực của toàn Ngành. Vì vậy, Vụ Tổng hợp và Thông tin đã tiến hành nghiên cứu cải tiến phương pháp thu thập thông tin thống kê kinh tế-xã hội hàng tháng của Tổng cục Thống kê về các mặt:

1. Cải tiến và hoàn thiện phương pháp thu thập thông tin kinh tế-xã hội hàng tháng qua báo cáo thống kê tổng hợp

Đối với Vụ Tổng hợp và Thông tin, việc thu thập thông tin kinh tế-xã hội hàng tháng qua báo cáo thống kê tổng hợp chủ yếu tiến hành theo hai kênh chính: (1) Thu thập thông tin qua báo cáo thống kê tổng hợp của các Vụ Thống kê chuyên ngành

và (2) Thu thập thông tin qua báo cáo thống kê tổng hợp của các Cục Thống kê tỉnh và thành phố trực thuộc trung ương. Trong hai kênh thông tin thu thập theo hình thức báo cáo thống kê tổng hợp này thì kênh thứ nhất giữ vai trò chủ yếu; kênh thứ hai giữ vai trò quan trọng, bổ sung và kiểm tra kênh thứ nhất. Do vậy, cải tiến và hoàn thiện phương pháp thu thập thông tin kinh tế-xã hội hàng tháng qua báo cáo thống kê tổng hợp chính là cải tiến và hoàn thiện phương pháp thu thập thông tin của hai kênh báo cáo tổng hợp chủ yếu này.

1.1. Cải tiến và hoàn thiện phương pháp thu thập thông tin kinh tế-xã hội hàng tháng qua báo cáo thống kê tổng hợp của các Vụ Thống kê chuyên ngành thuộc Tổng cục Thống kê

Việc biên soạn báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng của Tổng cục Thống kê do Vụ Tổng hợp và Thông tin đảm nhận từ trước đến nay chủ yếu dựa vào nguồn thông tin của các Vụ Thống kê chuyên ngành. Qua nhiều năm thực hiện, có thể khẳng định đây là một trong những kênh thông tin quan trọng cần phải duy trì và tăng cường các giải pháp phát huy ưu điểm và những mặt đạt được, đồng thời kiên quyết khắc phục những mặt hạn chế và bất cập trong việc thu thập thông tin từ kênh thông tin này.

Bên cạnh những ưu điểm vượt trội so với các kênh thông tin khác thì việc thu thập thông tin theo kênh thông tin này có hai nhược điểm lớn: thông tin còn bị hạn chế và chưa chuẩn hoá được nội dung thông tin đầu ra đưa vào báo cáo chung. Các giải pháp khắc phục nhược điểm thứ nhất sẽ được trình bày trong mục sau. Ở đây chỉ đề xuất những cải tiến nhằm chuẩn hoá nội dung thông tin đầu ra của các Vụ Thống kê chuyên ngành chuyển tới Vụ

Tổng hợp và Thông tin để dựa vào báo cáo chung, tức là chuẩn hoá nội dung thông tin mà Vụ Tổng hợp và Thông tin cần thu thập từ các Vụ Thống kê chuyên ngành để biên soạn báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng của Tổng cục Thống kê.

Một báo cáo thống kê tổng hợp trọn vẹn thường phải có đủ hai phần chính: Phần phân tích bằng lời văn và phần bảng biểu số liệu thống kê. Hai phần này đều phải được coi trọng như nhau, phần trước có tác dụng làm sâu sắc thêm phần sau, đưa phần sau trở thành những “con số biết nói”, ngược lại, không có phần sau thì phần trước sẽ kém thuyết phục vì thiếu định hướng.

a. Phần lời văn

Phần báo cáo bằng lời văn hiện nay chưa được các Vụ Thống kê chuyên ngành quan tâm đúng mức nên nội dung của phần này thường sơ sài và đôi khi còn không có. Một số Vụ Thống kê chuyên ngành tuy mỗi kỳ báo cáo đều có phần này nhưng thường sa vào kể lể dài dòng. Do vậy, chuẩn hoá phần báo cáo lời văn trước hết và chủ yếu là chuẩn hoá nội dung đề cập. Trong báo cáo thống kê kinh tế-xã hội hàng tháng, phần lời văn của các Vụ Thống kê chuyên ngành cần tập trung nêu bật được một số vấn đề cốt lõi sau:

(1) Khái quát diễn biến của tình hình kinh tế hoặc xã hội mà chuyên ngành được Lãnh đạo Tổng cục phân công theo dõi và cập nhật thông tin trong kỳ, tức mô tả tình hình đã diễn ra như thế nào nhằm giúp cho người đọc có được bức tranh chung về tình hình thuộc chuyên ngành hoặc lĩnh vực ấy.

(2) Đánh giá, nhận định, bình luận về diễn biến như vậy là tốt hay xấu, tích cực hay tiêu cực, đúng hướng hay lệch

hướng. Trong phần đánh giá, nhận định, bình luận này phải đặc biệt chú ý đến những nhân tố mới biểu hiện xu hướng mới, bao gồm cả xu hướng tích cực và xu hướng tiêu cực.

(3) Chỉ ra nguyên nhân dẫn đến tình hình tốt, xấu nêu trên. Khi phân tích nguyên nhân cần chống khuynh hướng nếu tình hình tốt thì chỉ nêu nguyên nhân thuận lợi, nhưng khi tình hình xấu thì lại chỉ đưa ra những nguyên nhân tác động tiêu cực. Cách phân tích nguyên nhân như vậy ít sức thuyết phục vì tình hình kinh tế-xã hội thường chịu tác động đồng thời của nhiều loại nguyên nhân, tích cực có, tiêu cực có.

(4) Dự báo xu hướng vận động của tình hình kinh tế-xã hội trong thời gian tới. Đây là phần không thể thiếu được trong báo cáo thống kê. Nếu phần dự báo này thực hiện tốt thì sẽ góp phần rất lớn vào việc nâng cao chất lượng báo cáo thống kê.

(5) Kiến nghị giải pháp phát huy kết quả đã đạt được và khắc phục những khó khăn, hạn chế. Khi đưa ra những kiến nghị về giải pháp cần cân nhắc, chọn lọc kỹ và chỉ nêu một số giải pháp chính và có tính khả thi cao. Không nên kê nguyên vẹn tất cả các giải pháp mà các cấp, các ngành, các cơ quan tổng hợp khác đã đưa ra. Mỗi giải pháp mà chúng ta chọn lựa để nêu ra đều phải được phân tích và dẫn chứng

bằng số liệu thống kê cụ thể. Trong điều kiện cho phép cần chỉ ra hiệu quả khi thực hiện giải pháp này bằng những con số định lượng tính toán được. Tuyệt đối không nêu ra các giải pháp mà không có số liệu thống kê minh họa.

b. Phần bảng biểu số liệu thống kê

Trong một báo cáo hoặc phân tích thống kê nói chung và báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng nói riêng thì phần hệ thống bảng biểu số liệu thống kê có vị trí hết sức quan trọng vì bản thân các bảng biểu này nếu được thiết kế một cách khoa học thì tự nó cũng đã là một phần của phân tích thống kê. Các bảng biểu số liệu đưa vào báo cáo phải cân nhắc, lựa chọn và phải xử lý, tổng hợp công phu, tránh tình trạng có thể nào đưa như thế, có đến đâu đưa đến đó. Khi thiết kế các bảng số liệu phải đảm bảo tính hệ thống; tính toàn diện; tính cân đối; tính cập nhật thông tin và đặc biệt là tính có thể so sánh được. Đi kèm với phần số liệu còn phải ghi chú nguồn số liệu; khái niệm và phương pháp tính các chỉ tiêu chủ yếu để người sử dụng dễ tra cứu khi cần thiết. Để đáp ứng những yêu cầu trên, dưới đây sẽ đề xuất hệ thống chỉ tiêu hàng tháng từng Vụ Thống kê chuyên ngành phải chuyển cho Vụ Tổng hợp và Thông tin để đưa vào báo cáo chung của Tổng cục Thống kê với số lượng cụ thể như sau:

	Báo cáo tháng	Báo cáo quý I	Báo cáo 6 tháng	Báo cáo 9 tháng	Báo cáo năm
Tổng số	29	53	62	81	91
1. Vụ Dân số và Lao động	1	1	2	11	13
2. Vụ Hệ thống Tài khoản Quốc gia	3	6	7	8	8
3. Vụ Nông, Lâm nghiệp và Thủy sản	2	10	11	13	15
4. Vụ Công nghiệp	2	4	4	4	4
5. Vụ Xây dựng, Giao thông và Bưu điện	9	15	19	21	21
6. Vụ Thương mại, Giá cả và Du lịch	7	11	11	11	11
7. Vụ Xã hội và Môi trường	5	6	8	13	19

Ngoài các chỉ tiêu quy định “cứng” với những chỉ tiêu chủ yếu bắt buộc cho mỗi kỳ báo cáo nêu trên, hàng tháng các Vụ Thống kê chuyên ngành có thể và cần phải cố gắng bổ sung thêm các chỉ tiêu khác. Trước hết là những chỉ tiêu chủ yếu trong kế hoạch phát triển kinh tế-xã hội hàng năm, những chỉ tiêu phản ánh tình hình triển khai thực hiện các chương trình kinh tế-xã hội trọng điểm của đất nước hoặc những chỉ tiêu phản ánh động thái và thực trạng của một lĩnh vực, một địa bàn, một vấn đề nào đó được Lãnh đạo Đảng và Nhà nước cũng như các cấp, các ngành, các đối tượng sử dụng thông tin thống kê trong và ngoài nước quan tâm.

Cả hai phần lời văn và bảng biểu số liệu thống kê với nội dung chuẩn hoá như trên các Vụ Thống kê chuyên ngành phải chuyển cho Vụ Tổng hợp và Thông tin chậm nhất vào ngày 22 hàng tháng bằng văn bản, đồng thời truyền qua mạng vi tính nội bộ cơ quan Tổng cục Thống kê. Để đảm bảo cho Vụ Tổng hợp và Thông tin nhận được các thông tin hàng tháng từ các Vụ Thống kê chuyên ngành một cách ổn định với những nội dung đã chuẩn hoá như trên Lãnh đạo Tổng cục Thống kê cần phải có văn bản quy định rõ ràng trách nhiệm của các Vụ Thống kê chuyên ngành và mối quan hệ giữa các Vụ Thống kê chuyên ngành với Vụ Tổng hợp và Thông tin trong việc cung cấp thông tin và biên soạn báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng của Tổng cục Thống kê.

1.2. Cải tiến và hoàn thiện phương pháp thu thập thông tin kinh tế-xã hội hàng tháng qua báo cáo thống kê tổng hợp của các Cục Thống kê tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương

Hàng tháng, các Cục Thống kê tỉnh/thành phố trực thuộc trung ương có

hai loại báo cáo thống kê tổng hợp gửi về Tổng cục Thống kê. Loại thứ nhất là các báo cáo thống kê tổng hợp chuyên ngành do các Phòng Thống kê chuyên ngành của các Cục Thống kê thu thập, xử lý và tổng hợp để lãnh đạo Cục ký duyệt và gửi Tổng cục Thống kê qua các Vụ Thống kê chuyên ngành. Loại thứ hai do Phòng Tổng hợp của các Cục Thống kê biên soạn trên cơ sở sử dụng thông tin trong các báo cáo của các Phòng Thống kê chuyên ngành và các nguồn thông tin khác. Loại báo cáo thứ hai này cũng do lãnh đạo Cục Thống kê ký duyệt và được coi là báo cáo tổng hợp chung về tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng của Cục Thống kê gửi Tổng cục Thống kê qua Vụ Tổng hợp và Thông tin, đồng thời gửi tới nhiều đối tượng khác ở địa phương, trong đó có lãnh đạo Đảng, chính quyền và các ban ngành trên địa bàn tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương.

Báo cáo tổng hợp đánh giá tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng trên địa bàn tỉnh, thành phố của Cục Thống kê gửi đến nhiều đối tượng sử dụng thông tin thống kê ở trung ương cũng như ở địa phương nên từ trước đến nay thường được biên soạn công phu và lượng thông tin cũng tương đối phong phú. Để khai thác có hiệu quả nguồn thông tin này đưa vào báo cáo chung của Tổng cục Thống kê cần phải khắc phục được hai nhược điểm: (1) Phải rút ngắn được thời gian gửi báo cáo từ các Cục Thống kê về Tổng cục Thống kê và (2) Phải khắc phục được sự chênh lệch giữa số liệu của các Cục Thống kê với số liệu cộng chung cả nước cũng như số liệu phân theo tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương của các Vụ Thống kê chuyên ngành thuộc Tổng cục Thống kê.

Giải pháp tổng thể cho các vấn đề trên trước hết là phải chuẩn hoá các chỉ tiêu và nội dung phương pháp tính toán của từng chỉ tiêu nhằm bảo đảm tính thống nhất giữa các Vụ Thống kê chuyên ngành của Tổng cục Thống kê với các Cục Thống kê cũng như giữa các Cục Thống kê với nhau; sau đó phải nhanh chóng tin học hoá việc thu thập báo cáo tình hình kinh tế-xã hội hàng tháng từ các Cục Thống kê về Vụ Tổng hợp và Thông tin.

Theo hướng này, hàng tháng các Cục Thống kê sẽ làm báo cáo tổng hợp tình hình kinh tế-xã hội trên máy vi tính với

những nội dung đã được chuẩn hoá và sử dụng mạng internet truyền đưa về Vụ Tổng hợp và Thông tin để tổng hợp chung 61 tỉnh, thành phố theo một chương trình phần mềm đã được cài đặt sẵn trên máy vi tính. Kết quả tổng hợp chung phân tổ theo 61 địa phương sẽ tiếp tục được Vụ Tổng hợp và Thông tin truyền đến các Vụ Thống kê chuyên ngành để các Vụ tham khảo, đối chiếu và thống nhất số liệu với các Cục Thống kê trước khi truyền trả lại cho Vụ Tổng hợp và Thông tin.

(còn nữa)